

Konec hry na schovávanou

8. března 2011

Už od předminulého roku se Česko s Lichtenštejnskem diplomaticky uznávají. Teprve nyní ale začíná řešení palčivých historických problémů, které zatěžují vzájemné vztahy: Probíhaly konfiskace podle Benešových dekretů dle práva? A jak je to s lichtenštejnskými majetky na jižní Moravě?

V únoru se stranou veřejného zájmu sešla podruhé česko-lichtenštejnská historická komise, na kterou v září předminulého roku při navázání diplomatických styků Česká republika a Lichtenštejnské knížectví šalamounsky přehodily veškeré sporné historické otázky. Mohla tak skončit staletá hra, kdy se obě země (s výjimkou let 1938–1939) tvářily, že o sobě v Evropě nevědí. Na historících nyní je, aby se vypořádali s často protikladným viděním vzájemné konfliktní historie. Nejde ale jen o dějiny. Shoda obou států na společném vidění historie by následně mohla českým úřadům umožnit uzavření důležitých smluv o výměně informací, čímž by se mohly dostat na kobylku českým firmám, které se tam ukrývají. Nejen vzájemná historie, ale do velké míry i budoucnost tak závisí na tom, jak si povede komise historiků, kde zasedají čtyři Češi, dva Rakušané, jeden Švýcar a jedna Francouzka. Špatná pověst už od Karla. Komise, které za českou stranu spolupředsedá profesor Tomáš Knoz a za lichtenštejnskou Peter Geiger, se shodla na tříletém plánu, jehož závěrem by měla být shrnující vědecká publikace s obecnější platností. Najít onu „obecnou platnost“ však nebude u tak komplikované vzájemné historie vůbec nic jednoduchého. Přestože jde především o majetky ve 20. století, historici se utkají bezpochyby už v mnohem hlubší minulosti. Snad nejznámější z Lichtenštejnů Karel je v obecném povědomí Čechů zafixován silně negativně jako vypočítavec, který přestoupil ke katolictví, při stavovském povstání bojoval na straně Ferdinanda II. a porobené Čechy pak soužil jako místodržící a iniciátor staroměstské exekuce. I kdyby se historici dostali přes 17. století, v tom dvacátém se ale už dozajista zadrhnou. Do nové Československé republiky vstupovali Lichtenštejnové se 160 tisíci hektary půdy, což představovalo asi třetinu Moravy, ale i některé pobělohorské konfiskáty jako Kostelec nad Černými lesy nebo Uhříněves u Prahy. Po první pozemkové reformě se jim však panství smrškló o více než polovinu. Už tehdy Lichtenštejnové argumentovali: Jak můžete zabírat pozemky suveréna? Praha prvorepubliková na rozdíl od té poválečné však ještě ctí alespoň některé zásady a s Lichtenštejnem se dohodla ve 30. letech na náhradě.

Proto v roce 1938 Československo nakrátko navázalo diplomatické styky s knížectvím, aby ho podpořilo proti hitlerovské expanzi v Evropě.

Největším jádrem sporu jsou však konfiskace po druhé světové válce.

Lichtenštejnové spadli do Benešových dekretů, odůvodnění konfiskátu bez náhrady spočívalo v tom, že se přihlásili k německé národnosti a byli zrádci. Zde se snadno může střetnout dvojí vidění dalšího osudu jižní Moravy. Většina Čechů jistě kvituje, že se může procházet v krásném areálu státního lednicko-valtického areálu a putovat od Janova hradu k Minaretu a přes Kolonádu k Dianinu chrámu. Pro bývalé majitele je to ale jen místo činu jedné velké

krádeže za bílého dne, jejíž celkovou výši v penězích odhadují na zhruba 3,2 miliardy korun. Zde bude práce historiků v zamýšlených workshopech o historické roli Lichtenštejnů a lichtenštejnského státu ve 20. století bezpochyby nejtěžší. Lichtenštejnská verze zní, že se někdejší kníže František vůbec v roce 1930 při sčítání lidu k německé národnosti nepřihlásil, vyžadoval neúspěšně svou vlastní lichtenštejnskou. Těžko lze také popřít, že Lichtenštejnové si s Hitlerem příliš nepadli do oka a v roce 1938 před anšlusem Rakouska přesídlili z Vídně do Vaduzu. I nedávné objemné dílo Petera Geigera o alpském knížectví za druhé světové války dokládá, že vládnoucí rod se orientoval více na neutrální Švýcarsko a nacismu v Lichtenštejnsku příliš nepřál. Amatérský historik Pavel Juřík navíc ještě přichází s originální tezí, že Lichtenštejnové dokonce poslali českému londýnskému odboji kufr peněz, byť ale Edvard Beneš prý tehdy nemusel vědět, kdo byl odesílatelem.

Špatně pro bernák.

Dobře pro historii Česká republika se v roce 1993 pokusila o získání uznání nového státu od alpského knížectví. Bez překvapení neúspěšně, a tak Česká republika až do předminulého roku pro Lichtenštejnsko neexistovala. Praha se dlouho tvářila, že lze problém vysedět, ale na ministerstvu financí to blokovalo snahu o dohodu nad výměnou daňových informací. Lichtenštejnsko se sice nemůže co do oblíbenosti měřit s dalšími evropskými daňovými ráji, jako je Kypr, Nizozemsko či Lucembursko. Těch 254 českých firem, které se podle České kapitálové informační agentury nechaly k posledním prosinci minulého roku ovládat z alpského knížectví, ale mohlo kalkulovat s jednou podstatnou výhodou. Mezi Českem a Lichtenštejnem si daňové úřady nemohly vyměnit ani e-mail, protože by to okamžitě mohlo být vykládáno jako uznání lichtenštejnského nároku na zabavené majetky, a tedy nechtěné otevření křivd s mnohamiliardovými náhradami.

V roce 2009 to na chvíli vypadalo, že by se snad český zájem mohl naplnit i bez bolestné debaty, kdo je pánem na bezmála třetině Moravy. Tehdy totiž Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) zpřísnila svůj postoj k bankovnímu tajemství, a kdo nechtěl být na černé listině nesolidních daňových rájů, musel uzavřít daňové standardy o výměně informací alespoň s tuctem států. Postrašené Lichtenštejnsko začalo rychle nabízet dohody, ale než se Česko rozkoukalo, koncem roku už knížectví mělo potřebný tucet podpisů a opět rozprostřelo nad svými bankami klenbu ticha. Pro české úřady to byla prohra. Na druhou stranu se tak ale alespoň otevírá cesta pro historiky obou zemí najít tolik potřebný společný výklad konfliktní historie jako základ budoucí česko-lichtenštejnské spolupráce.

Lichtenštejnové spadli do Benešových dekretů, odůvodnění konfiskátu bez náhrady spočívalo v tom, že se přihlásili k německé národnosti a byli zrádci

Lichtenštejnská verze zní, že se někdejší kníže František vůbec v roce 1930 při sčítání lidu k německé národnosti nepřihlásil, vyžadoval neúspěšně svou vlastní lichtenštejnskou

O autorovi | DAVID KLIMEŠ, novinář

DAVID KLIMEŠ